

nu", *TOEM*, II/7 (1911), s. 395-421; Tahsin Öz, "Tavanlarımız", *Güzel Sanatlar*, sy. 5, İstanbul 1944, s. 35; İsmail Baykal, "Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplıkları", a.e., sy. 6 (1949), s. 75-84; Semavi Eyice, "Mimar Kasım Hakkında", *TTK Belleten*, XLIII/172 (1979), s. 767-808; a.mlf., "Revân Köşkü", *DBİst.A*, VI, 319-320.

HASAN FIRAT DİKER

REVÂNÎ

(روانی)

(ö. 930/1523-24)

Divan şairi.

Adı İlyas Şücâ olup babasının ismi Abdullah'tır. *În'âmât Defteri*'ndeki kayıtlarda sipahi oğlu olduğu belirtilmektedir (bk. bibl.). 953 tarihli *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri*'nde neşredilen Revânî'ye ait vakfiyelerin birinde babasının Voynuk beyi adıyla meşhur olduğu bildirilmektedir (Vakfiye, nr. 970, 1122). Bu iki kayıt birleştirildiğinde Revânî'nin menşei daha açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Bütün tezkire yazarları Edirneli olduğunda ittifak eder. Âlî Mustafa Efendi'nin naklettiğine göre "Revânî"yi mahlas olarak seçmesinde, Tuncanehrî kıyısındaki bahçeler arasında ikametinin ve bu ırmağın tatlı akışının kendisinde uyandırdığı duyguların etkisi olmuştur (*Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, s. 176). Kaynaklarda öğrenimine ve hangi tarihte İstanbul'a geldiğine dair bir kayıt bulunmamaktadır. Fakat Receb 890 ortalarında (Temmuz-Ağustos 1485) düzenlenen Şeyh Vefâ Zâviyesi'yle ilgili bir hüccette (Şer'î Siciller, Evkâf-ı Hümâyun Mahkemesi, nr. 102, s. 151^a) bulunan "... ve şar-kan bi-mülki İlyas Beg, eş-şehîr bi-Revânî" kaydına göre Revânî bu tarihten önce, yani II. Bayezid'in saltanatının ilk yıllarında İstanbul'a gelmiş olmalıdır. Sehi Bey, Revânî'nin İstanbul'a geldikten sonra saraya mensup şairlerin (*Tezkire*, s. 220-221), Latîfî de saray çevresindeki otuzu aşkın şairin (*Tezkiretü's-şuarâ*, s. 142) arasına girdiğini belirtir. Ancak Sultan II. Bayezid'in 909-917 (1503-1511) yılları arasında verdiği in'âmîların kaydedildiği *În'âmât Defteri*'nde Revânî'nin adına ilk defa 15 Şâban 910 (21 Ocak 1505) tarihinde rastlanmaktadır (s. 93), Revânî'nin muhtemelen 911-913 (1505-1507) yılları arasında ya bir görevle İstanbul dışında olduğunu ya da herhangi bir vesile bulup padişaha kaside sunmadığını göstermektedir. *În'âmât Defteri*'nde 914'te (1508-1509) Revânî ile ilgili üç kayıt vardır. Bunların birincisinde (s. 275) "ebnâ-i sipâhiyândan" Revânî'nin

bir kaside sunduğu ve 2000 akçe câize aldığı, diğer iki kayıta ise (s. 315, 326) ramazan ve kurban bayramları dolayısıyla dönemin diğer şairleriyle birlikte kendisine nakışlı Bursa kumaşından hil'at verildiği belirtilir.

Şuarâ tezkirelerinde, Revânî'nin surremini olarak Hicaz'a gittiği, Haremeyn halkı için gönderilen paranın dağıtılmasında usulsüzlük yaptığına dair şikâyetler üzerine dönüşünde görevinden azledildiği ve ulûfesinin de kesildiği nakledilir. Bu olayın zamanı hakkında kaynaklarda farklı rivayetler vardır. Âlî, Latîfî, Âşık Çelebi ve Hasan Çelebi, Revânî'nin bu göreve Yavuz Sultan Selim tarafından tayin edildiğini, Sehi ise onun II. Bayezid devrinde Hicaz'a gittiğini belirtir. *În'âmât Defteri*'ndeki kayıtlar bu konuya açıklık getirdiği gibi Revânî'nin görevlendirildiği tarihi de ortaya koymaktadır. Birinci kayıta, 915 Receb'in başında (15 Ekim 1509) Mekke'de yerleşmiş bulunan Mevlânâ Bedreddin'e Revânî vasıtasıyla yollanan hediyeler sayılmakta, 5 Receb 915 (19 Ekim 1509) tarihli ikinci kayıta onun Haremeyn'e gönderildiği belirtilmektedir. 8 Receb 915 (22 Ekim 1509) tarihli son kayıta ise Revânî ile birlikte Hasan adlı bir kişinin gönderildiği bildirilmekte, Mekke ve Medine halkından kendilerine hediye yollanan kimse-lerin adları verilmektedir (s. 353-355). Bu kayıtlar Sehi'nin naklinin doğru olduğunu ortaya koymaktadır. Tezkirelerde Revânî'nin bu göreviyle ilgili bazı anekdotlar nakledildiği gibi bu hadise dolayısıyla yazılan hicivlerden örnekler verilir.

Revânî, bu olaydan sonra Sultan Bayezid'in gazabına uğramaktan korktuğu için İstanbul'dan ayrılıp o sırada Trabzon'da valilik yapan Şehzade Selim'in yanına giderek ona intisap etmiştir. *În'âmât Defteri*'nde 915'ten (1509) 917 (1511) yılının sonuna kadar Revânî'ye ait bir kayıt bulunmaması, tezkirelerin onun surreminin-ğinden sonra saltanat merkezinden uzak-

laştığı rivayetlerini doğrulayan bir delil olarak değerlendirilebilir. Revânî, Trabzon'da önceleri Şehzade Selim'in ikram ve ihsanlarına mazhar olmuşsa da bir süre sonra hoş karşılanmayan bazı davranışları yüzünden gözden düştü, bütün malı müsadere edilerek şehzadenin sarayından uzaklaştırıldı. Arabistan'a gitmek için şehri terkeden Revânî, şehzadenin pişman olup arkasından adam göndermesi üzerine Trabzon'a geri döndü ve eski itibarına tekrar kavuştu. Şehzade Selim tahta çıkmak üzere 1512 yılında İstanbul'a geldiğinde Revânî de onunla birlikteydi. Âşık Çelebi'nin Müeyyedzâde Abdi Çelebi'den naklettiğine göre şair yapılan cülûs törenlerini at üstünde büyük bir coşkuyla izlemiştir (*Meşâirü's-şuarâ*, s. 240^b).

Âlî Mustafa Efendi ve Latîfî'de yer alan bir rivayetten Revânî'nin Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferine katıldığı ihtimali ortaya çıkmaktaysa da diğer kaynakların bu konuda herhangi bir şey söylememesi bu ihtimalin kuvvetli olmadığını göstermektedir. Âşık Çelebi, Revânî'nin Sultan Selim'in cülûsundan sonra Matbah-ı Âmire kâtipliği ve emirliğinde bulunduğunu nakleder. Bir süre sonra da Ayasofya ve Bursa kaplıcaları mütevelliliği görevlerini üstlenmiştir. Rivayete göre bu görevi sırasında Saraçhane'de Bozdoğan Kemerî yanındaki mescidinin inşaatına başlamış ve bu inşaatın yanından geçen Sultan Selim mescidin kime ait olduğunu sorduğunda Ayasofya mütevellisi Revânî Çelebi'ye ait olduğu cevabını alınca, "Hoş Ayasofya'sın, hoş! Yıldı bir mescid doğurursun" diyerek Ayasofya mütevelliliğinin sağladığı maddî imkânlara işaret etmiştir.

Revânî, Kanûnî Sultan Süleyman'ın saltanatının ilk yıllarında vefat etti. Bütün tezkire müellifleri onun İstanbul'da ölüp kendi yaptırdığı mescidin hazîresine defnedildiğini belirtir. Âşık Çelebi, Kınalızâde Hasan Çelebi ve Âlî Mustafa Efendi vefat tarihi olarak 930 (1523-24) yılını verir. Hasan Çelebi ayrıca Bahârî'nin şu tarih mısraını kaydeder: "Cinandan yana cân attı Revânî" (930) (*Tezkire*, I, 421). İhtifalci Ziyâ Bey, 1 Mart 1924'te bölgedeki diğer bazı mezarlarla birlikte Revânî'nin mezarını da düzenlediğinde Bahârî'nin kıtasının yazılı olduğu Revânî'nin mezar taşını da bulmuştur (*İstanbul ve Boğaziçi*, II, 55-56). Abdülkadir Erdoğan'ın naklettiğine göre Revânî'nin mezar taşı yakın tarihlere kadar yerindeydi (*Fatih Sultan Mehmed Devrinde*, s. 36). Kaynaklar Revânî'nin "ayş ü işrete müptelâ, daima mahmûr u sermest" bir kimse olduğunu belirtir. Ancak Hasan

Âşık Çelebi'nin
Meşâirü's-şuarâ
adlı eserinde
Revânî
Çelebi'nin
tasviri
(Millet Ktp.,
Ali Emîrî
Efendi,
Tarih,
nr. 772,
vr. 530^a)

Çelebi ömrünün sonlarına doğru tövbe ettiğini nakleder (*Tezkire*, I, 421).

Eserleri. Kaynaklarda Revânî'nin divanından ve *İşretnâme* adlı mesnevisinden bahsedilir. Her ne kadar Sehî, şairin "Hamse-i Rûmî" adını verdiği bir hamsesi olduğunu söylerse de bunu teşkil eden eserlerden *İşretnâme* dışında hiçbirinin ismini vermez. 1. *Divan*. İstanbul kütüphanelerinde iki nüshası mevcut olup her iki nüsha da eksiktir. 929'da (1523) istinsah edilen Millet Kütüphanesi'ndeki nüshada (Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 178) bir kaside bulunmasına karşılık Yavuz Sultan Selim'e ithaf edilen Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki nüshada (nr. 5664) on dört kaside mevcuttur. Buna karşılık Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki nüshada gazel sayısı otuz dokuz, Millet Kütüphanesi'ndeki nüshada 405'tir. Bazı şiir mecmualarında kasidelerin sayısının on dördün çok üstünde oluşu (meselâ bk. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3418'deki *Kasâid-i Türkiyye*) divanın tam bir nüshasının günümüze ulaşmadığını göstermektedir. Çağdaşı olan tezkire yazarları Revânî'nin şiirinden övgüyle söz etmiş, nazminin selis ve sade, hayallerinin nazik olduğunu, şiirde kendine mahsus bir yol tuttuğunu belirtmiştir. Revânî kendi devrinde çok tanındığından Latîfî, Âşık Çelebi ve Hasan Çelebi, tezkirelerinde şiirlerinden fazlaca örnek vermeye gerek görmemiştir. Revânî'nin şiir mecmualarındaki bazı gazellerini Ali Nihad Tarlan neşretmiş (*Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri*, fas. 4, İstanbul 1949, s. 5-22), divanı üzerinde bir mezuniyet (Samîye İnceoğlu, *Revânî Divanı, Edisyon Kritik ve Transkripsiyonu*, 1961, İÜ Edebiyat Fakültesi) ve bir yüksek lisans tezi (Ziya Aşkar, *Revânî'nin Hayatı, Sanatı, Eserleri ve 50 Gazelinin Şerhi*, 1992, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi) yapmıştır. 2. *İşretnâme*. Tezkirecilerin orijinal olduğunu belirttiği, Yavuz Sultan Selim'e sunulan bu eser 694 beyitten oluşur (Canım, s. 111). Türünün Anadolu sahasında yazılmış ilk örneği kabul edilen *İşretnâme* şaraptan, sâkiden, kadehten, içki meclislerinden, sazlardan bahseder. Revânî, eserin sonunda bu konulara tasavvufî anlamlar yüklemeye çalışarak özellikle işrete olan iptilâsını perdelmeye gayret etmiştir. *İşretnâme* üzerinde bir lisans (Mehmet İnce, *Revânî, İşretnâme*, 1979, Atatürk Üniversitesi) ve üç yüksek lisans (Eralp Alışık, *Revânî'nin İşretnâmesi*, 1986, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Rıdvan Canım, *Sâkinâmeler ve Edirneli Revânî'nin İşretnâmesi*, 1987, Atatürk

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Muhittin Çelik, *Revânî, İşretnâme: Dil Özellikleri-Metin-Sözlük*, 1989, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) tezi hazırlanmış. Rıdvan Canım tarafından yapılan çalışma neşredilmiştir (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

İn'âmât Defteri: Defter-i Müsveddât-ı İn'âmât ve Tasaddukât ve Gayrihi, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. O. 71 (metinde gösterilen yerler); *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546)*, Vakfiye, nr. 970, 1122; Şer'i Siciller, Evkâf-ı Hümâyun Mahkemesi, nr. 102, s. 151* (neşri için bk. İsmail E. Erünsal, "Şeyh Vefâ ve Vakıfları Hakkında Yeni Bir Belge", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, İstanbul 1997, s. 47-64); Sehî, *Tezkire* (Kut), s. 220-223; Âşık Çelebi, *Meşâirü's-şu'arâ*, s. 240*-241*; Latîfî, *Tezkiretü's-şu'arâ ve tafsîratü'n-nuzamâ* (nşr. Rıdvan Canım), Ankara 2000, s. 142, 278-281, 296; *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 176-177; Kınalızâde, *Tezkire*, I, 419-423; Gibb, *HOP*, II, 317-346; Mehmed Ziyâ, *İstanbul ve Boğaziçi*, İstanbul 1928, II, 55-56; Abdülkadir Erdoğan, *Fatih Sultan Mehmed Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefakkiri: Şeyh Vefâ, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1941, s. 36; Rıdvan Canım, *Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme*, Ankara 1998, s. 111; İsmail E. Erünsal, "Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Arşivlerin Değeri", *TM*, XIX (1980), s. 215-216; a.mlf., "Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları: II. Bâyezid Devrine Âit Bir İn'âmât Defteri", *TED*, sy. 10-11 (1981), s. 310, 320, 324, 326, 329; a.mlf., "Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları: XVI. Asır Divan Şairleriyle İlgili Bazı Arşiv Kayıtları", *MİTAD*, sy. 7 (1993), s. 256-258; Abdülkadir Karahan, "Revânî", *İA*, IX, 717-719; W. Björkman - [Kathleen Burrill], "Rewânî", *EI*² (İng.), VIII, 489-490.

İSMAİL E. ERÜNSAL

REVÂTİB

(bk. NÂFİLE; RIZIK; SÜNNET).

REVÎ

(الروي)

Kafiye düzeninde tekrarlanan son sahih harf

(bk. KAFİYE).

REVİM

(الروم)

Bir kıraat ve tecvid terimi.

Sözlükte "istemek" anlamına gelen *revm* Kur'an-ı Kerim tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafif bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında harekenin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatindedir. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan harekenin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır. Revm kesre ve zammede icra edilir; bölünemeyecek kadar zayıf bir hareke olan fetha üzerinde revm yapılmaz. Vasil halinde harfin sabit olan harekesinin vakıf halinde hafif bir sesle de olsa belli edilmesinin dinleyenleri o harekenin ne olduğu hakkında bilgilendirmek gibi bir faydası oldu-

Revânî
divanından
iki sayfa
(Beyazıt
Devlet Ktp.,
Bayezid,
nr. 5664,
vr. 1^b, 105^a)

